

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра давньої та нової історії України

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Українська палеографія
для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **перший (бакалаврський)**
освітня програма **Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)**
вибірковий блок **Давня, середньовічна та нова історія України**
вид дисципліни **вибіркова**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	5
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: Сокирко Олексій Григорович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри давньої та нової історії України

Пролонговано: на 2022/2022 н.р. «22» 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: Сокирко Олексій Григорович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри давньої та нової історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри давньої та нової історії України
Віктор КОЛЕСНИК

Протокол № 12 від « 30 » червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від « 16 » серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів комплексу знань і навичок дослідження зовнішніх ознак рукописних пам'яток, історію походження письма, його еволюцію, стилістичні особливості з метою правильного прочитання текстів та їхньої історичної атрибуції.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати* основні особливості та характерні риси формування різних стилів, поширених в українській рукописній культурі XI - XVIII ст.

2. *Вміти* читати документи означеного періоду, коментувати їх зовнішні ознаки, мову, стиль і зміст.

3. *Володіти елементарними навичками* джерельної критики, історичного аналізу.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Навчальна дисципліна „Українська палеографія” передбачає прищеплення студентам базових навичок при роботі з оригінальними рукописними джерелами на основі їх зовнішнього аналізу; застосування комплексної атрибуції писемних пам'яток з урахуванням сучасних стандартів історичного джерелознавства. Курс має на меті сформувати практичні навички роботи з рукописними джерелами, у поєднанні з іншими формами джерелознавчої критики; прищепити студентіві елементарні прийоми археографічного опрацювання джерел.

4. Завдання (навчальні цілі): полягають у виробленні у студентів навички самостійної роботи з джерелами означеної доби та способів аналізу різнопланових історичних документів і пам'яток. На прикладі вивчення історії стилів, матеріалів та знарядь письма, різних типів писемних пам'яток прищепити уявлення про багатоманітність відображення конкретної доби в писемних історичних джерелах. Спрямувати систему аналізу студентами історичних джерел із залученням широкого кола спеціальних історичних дисциплін. Привчити до серйозного сприйняття історії як науки, що потребує значної кількості спеціальних знань, занурення у специфіку документу, студіювання мов (давньоруської, давньоукраїнської, польської, латини).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумко- вій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Знати основні терміни, поняття та історію становлення і розвитку палеографії	Лекція	Контрольна робота 1 (тест)	10%
1.2	Знати теоретико-методологічні основи палеографічного аналізу.	Лекція	Контрольна робота 2 (тест)	10%
2.1	Вміти характеризувати зовнішні ознаки письма	Лекція, семінар	Підсумкова контрольна робота	10%
2.2	Вміти критично аналізувати і виявляти взаємозв'язки між розвитком змісту та зовнішнього вигляду документів	Лекція, семінар	Підсумкова контрольна робота	10%
3.1	Вміти правильно читати та атрибутувати рукописні документи	Семінар	Письмові вправи	20%
4.1	Прийняти рішення щодо можливостей застосування результатів і методів курсу у власному науковому дослідженні.		Екзамен	20%
4.2	Здійснювати практичну експертизу рукописів		Екзамен	20%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2.	2.1	2.2	3.1	4.1	4.2
ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.	+	+		+	+	+	
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	+	+	+	+	+		+
ПРН 17.1 Знати та аналізувати найважливіші наративні джерела з історії України.	+	+		+		+	+
ПРН 17.2 Вміти узагальнювати перебіг основних подій на території України в доісторичний, ранньоісторичний, середньовічний та в період нового часу.	+	+	+		+		+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота 1 (тест), опитування РН1.1 – РН1.2 – 20 балів/ 12 балів*.
2. Контрольна робота 2 (три питання), опитування РН2.1 – РН2.2 – 20 балів/ 12 балів.
3. Самостійна робота. Реферат, РН3.1: – 20 балів/ 12 балів.
4. Підсумкова контрольна робота: іспит – 40 балів/ 24 бали.

* максимальний бал/ пороговий бал для отримання позитивної оцінки з відповідної форми контролю.

- підсумкове оцінювання у формі іспиту:

- максимальна кількість балів які можуть бути отримані студентом – 40 балів по 100-бальній шкалі;

- результати навчання які будуть оцінюватись – дві контрольні роботи і реферат;

- форма проведення і види завдань – письмові завдання у вигляді тестів різного рівня складності і питання для аналітичних висновків та узагальнень;

- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**

Необхідна умова допуску до іспитку: студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до іспиту 36 балів.

7.2 Організація оцінювання: порядок організації передбачених робочою навчальною програмою форм оцінювання із зазначенням орієнтовного графіку оцінювання:

- Контрольна робота першого модуля;

- Контрольна робота другого модуля;

- Реферат по тематиці навчальної дисципліни – протягом семестру;

- Самостійна робота: підготовка тез конференцій, доповідей та ін. – протягом семестру.

Контроль знань і розподіл балів, які отримують студенти.

Контроль здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Обов'язковим для допуску до заліку є відвідування лекцій, виконання передбачених програмою завдань для самостійної роботи та написання контрольних робіт, в результаті чого студент має набрати не менше ніж 36 балів (рекомендований мінімум).

Оцінювання за формами контролю:

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: поточний контроль (самостійна робота, контрольна робота, ситуативне тестування) і підсумковий контроль (іспит).

Завдання поточного контролю полягає у перевірці засвоєння певного блоку інформації, її розуміння, вироблення навичок самостійного опрацювання джерел та літератури, вміння усно публічно або письмово проявити свої знання і навички. Завдання підсумкового контролю – перевірка засвоєння студентами програмного матеріалу в цілому.

Загальна сума балів – 100 балів (із них, поточний модульний контроль 60 балів; підсумковий контроль – 40 балів).

Змістовий модуль 1 Базові методики палеографічного аналізу		Змістовий модуль 2 Рукописні практики і стилі в XI— XVIII ст.		Іспит
30 залікових балів (максимум)		30 залікових балів (максимум)		
Самостійна робота	Модульний контроль	Самостійна робота	Модульний контроль	
20 (максимум)	10 (максимум)	20 (максимум)	10 (максимум)	

СЕМЕСТРОВА РОБОТА ТА МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

Оцінювання у вигляді тестування під час модульної контрольної здійснюється у діапазоні від 0 до 20 балів. Тестове завдання ЗМ1 містить 20 питань, до кожного з яких пропонується по 4 варіанти відповідей. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал. Модульна контрольна робота ЗМ2 складається з трьох питань. Перше питання підвищеної складності оцінюється в 10 балів, два наступних питання оцінюються по 5 балів кожне.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Предметом самостійної роботи студентів є опрацювання ними як окремих тем програми курсу в цілому, так і деяких розділів тем. Перевірка рівня засвоєння матеріалу здійснюється у вигляді виконання наукового реферату та тестування. Самостійна робота студентів оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів.

Оцінювання реферату здійснюється за 20-бальною шкалою за наступними критеріями:

- глибоке розкриття проблеми на основі використання історичних джерел та літератури; обґрунтоване відображення власної позиції автора, належне оформлення роботи 18-20 балів;
- обґрунтоване розкриття проблеми, самостійний характер реферату 15-17 балів;
- компліятивний характер роботи 12-14 балів;
- неповне розкриття проблеми, допущено грубі помилки у оформленні роботи 9-11 балів;
- розкрито лише окремий аспект проблеми 6-8 балів
- обсяг та оформлення роботи не відповідають прийнятним вимогам 3-5 балів;
- реферат є плагіатом, незданий вчасно 1-2 бали.

Індивідуальне завдання (реферат) студент подає не пізніше четвертого тижня листопада місяця.

ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ У ФОРМІ ЕКЗАМЕНУ

На залік виноситься перелік питань з курсу. Кожен білет з екзамену містить 2 питання, відповіді на них оцінюються від 0 до 20 балів.

Критерії оцінювання відповіді на екзамені:

- правильна вичерпна відповідь на запитання підвищеної складності з розгорнутим обґрунтуванням з проявами оригінального мислення 18-20 балів;
- обґрунтоване розкриття питань 15-17 балів;
- питання загалом розкриті, але неповно 12-14 балів;
- відповіді посередні 9-11 балів;
- розкрито лише окремі аспекти питань 6-8 балів;
- відповіді з грубими помилками та неточностями 3-5 балів;
- відповідь відсутня або немає відношення до питання 1-2 бали.

Підсумкова оцінка в балах розраховується як сума балів, отриманих студентами протягом семестру, оцінки за реферат та іспит.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Іспит	
90-100	Відмінно
75-89	Добре
60-74	Задовільно
0-59	Не задовільно

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва теми*	Кількість годин		
		лекції	семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1. Базові методики палеографічного аналізу</i>				
1.	Вступ. Проблематика курсу Тема 1. Предмет і наукова проблематика палеографії. Завдання курсу	2	-	-
2.	Тема 2. Народження та розвиток палеографії як спеціальної історичної дисципліни	2	-	-
3.	Тема 3. Історичні типи письма та їх розвиток	2	-	15
4.	Тема 4. Понятійний апарат палеографії	2	-	
5.	Тема 5. Матеріали письма та писарські знаряддя. Техніка письма	2	-	
6.	Тема 6. Методи комплексного датування та атрибуції пам'яток	2	-	
7.	Індивідуальне завдання 1	-	-	15
8.	Контрольна робота 1	1	-	-
<i>Частина 2. Рукописні практики і стилі в XI — XVIII ст.</i>				
8.	Тема 7. Виникнення слов'янської писемності. Характеристика кириличного письма	2		-
9.	Тема 8. Палеографія писемних пам'яток XI — XIV ст.	6	10	-
10.	Тема 9. Палеографія писемних пам'яток XIV — XVI ст.	6	10	10
11.	Тема 11. Палеографія пам'яток скоропису другої половини XVII — XVIII ст.	6	10	10
12.	Індивідуальне завдання 2	-	-	10
13.	Контрольна робота 2	1	-	-
14.	Підсумкова контрольна робота		-	
	ВСЬОГО	30	30	60

Загальний обсяг 120 год., в тому числі:

Лекцій – 30 год.

Семінарів – 30 год.

Самостійна робота – 60 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Довжук І. Основи книгознавства. Підручник. Переяслав, 2020. 440 с.
2. Дубровіна Л., Гальченко О. Кодикографія української та східнослов'янської рукописної книги і кодикологічна модель структури формалізованого опису рукопису. К., 1992.
3. Захарчишина П. Палеографічні особливості львівського письма XVI - XVII ст. // Історичні джерела та їх використання. К., 1964. Вип.1.
4. Панашенко В. Палеографія українського скоропису другої половини XVII ст. К., 1974.

5. Сокирко О.Г. Українська кирилична палеографія XI – XVIII ст. Навчальний посібник. Київ, 2016.

Додаткові:

1. Брайчевський М. Походження слов'янської писемності. К., 1998.
2. Вспомогательные исторические дисциплины: Историография и теория. К., 1988.
4. Кісь Я. Палеографія. Львів, 1975.
5. Кріль М. Основи палеографії. К., 1995.
6. Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х рр. К., 1994. №1-4, 6.
7. Матяш І. Архівна наука і освіта в Україні 1920–1930-х рр. К., 1995. №2, 6.